

「TANITMALAR」

Nilüfer Kuruyazıcı
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Leyla Coşan (2009): *Frauenliteratur der 70er Jahre in Deutschland und in der Türkei*, Frankfurt a.M., Peter Lang Verlag, 185 sayfa

Leyla Coşan'ın, Peter Lang Verlag 'Europäische Hochschulschriften' dizisi içinde yayımlanan kitabı, İstanbul Üniversitesi'nde yaptığı doktora çalışmasının düzenlenerek basıma hazırlanmış biçimi. Üniversitemizde yapılmış bir doktora çalışmasının uluslararası bir platformda yayımlanabilmiş olması yazarın kendisi için olduğu kadar bizler için de sevindirici bir olay. Ama öbür yandan konusuna baktığımızda araştırmannın konu seçimiyle de ilgi çekmiş olacağını görüyoruz. 70'li yıllarda kadın yazarlar tarafından kadının nasıl edebiyatta sorun edildiğini araştıran çalışma, Almanya'da yayımlanmış yapıtları Türkiye'den seçtiği örneklerle karşılaştırarak kadın edebiyatı araştırmalarına olduğu kadar karşılaştırmalı edebiyat alanına da katkıda bulunuyor.

Neden 70'li yıllar diye soran Leyla Coşan, kadın yazarlarla her dönemde karşılaşılsa da 1970 yılları başında 68 öğrenci olaylarının özgürlük ve başkaldırı ortamında edebiyatta da yeni bir dönüm noktası oluşmasını, kadınların kendi sorunlarına bakışının da bu gelişmelerden etkilenmiş olmasını konu seçimine temel alıyor: Roman ve anlatılarda, kadın yazarların "başlarından geçenler, kişisel sorunlar, çektikleri acılar ve

itirafları dile geliyor, toplumsal koşullar coşkuyla eleştiriliyordu” (s.13). Amerika’da gelişen kadın hareketinden de etkilenen Almanya’daki bu *Yeni Kadın Hareketi*’nin temelinde kadının yeni bir kimlik arayışı yatıyordu. 68 hareketinin Türkiye’deki uzantısını da merak eden Leyla Coşan aynı yıllarda Türkçe edebiyatta benzer gelişmeler olup olmadığını araştırıyor çalışmasında. Toplum düzeniyle hesaplaşma, üniversite eğitimi, aile içi ilişkiler, cinsel yaşam, eğitim sistemi Alman toplumunda olduğu gibi Türkiye’de de aynı biçimde sorgulanıyor muydu ve her iki ülkede bu gelişmeler genelde edebiyata özelde de kadınların yazdıklarına nasıl yansıyor?

Araştırmasının ilk iki bölümünde 70’li yıllarla birlikte Almanya ve Türkiye’de toplumsal yapının nasıl değiştiğini ve bunun edebiyata nasıl yansıdığını, olayların kadın edebiyatını nasıl etkilediğini özetleyen yazar, kitabın 3. ve 4. bölümlerinde önce Almanca edebiyatı sonra da Türkiye’de yazılanları ele alır. Onu ilgilendiren sorular, her iki edebiyatın benzer sorunlara yer verip vermediği, hangi noktalarda birbirlerinden ayrıldıklarıdır. Buna açıklık getirmek amacıyla Almanya/Avusturya kökenli yazarlardan Brigitte Schwaiger, Gabriele Wohmann, Karin Struck ve Verena Stefan’ın, Türk edebiyatından ise Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal, Pınar Kür, Aysel Özakin, Füzuran ve Tezer Özlü’nün 70li yıllarda yazdıkları roman ve öykülerini gerek aile içinde gerekse toplumda kadının ezilmesi açısından inceler.

Brigitte Schwaiger’in daha çok otobiyografik özellikler taşıyan yapıtları arasından özellikle *Wie kommt das Salz ins Meer?* adlı anlatısı üzerinde durur Leyla Coşan. Brigitte Schwaiger kitapta baştan sona “gutbürgerliche Ehe” kavramı üzerinde durur ve toplumdaki beklentileri eleştirir. Kadın anlatıcının ağzından geri dönüşlerle önce ailesi, özellikle de babası, daha sonra da kocası tarafından kişiliğinin nasıl bastırıldığı, kadının kendisiyle ilgili kararları bile babasının/kocasının verebileceğine inanıldığı dile getirilir. Yer yer de çocuk gibi davranılır kadına. Nasıl bir evlilik yapması gerektiğini belirleyen de ailedir. Evlilik öncesi mutlu olmadığı gibi evlilikte de mutsuzdur, çünkü evlilikte de uyulması gereken normları vardır toplumun. Önce baba, daha sonra eş tarafından ezilmesi, ailenin yanı sıra toplumun da kadın üzerindeki baskısı Gabriele

Wohmann'ın öykülerinde de paralellikler gösterir. Ataerkil bir toplum düzenidir her iki yazarın da eleştirdiği. Ama önemli olan böyle bir toplum düzeninde kadının bilinçlenmesidir. Leyla Coşan'ın incelediği üçüncü yazar olan Karin Struck ise aynı Brigitte Schwaiger gibi kendi yaşantısından hareket ederek kadının ataerkil toplum düzenindeki konumunu eleştiren, anne-kız ilişkisine de ağırlıklı olarak yer veren bir yazardır. Verena Stefan'ın, feminist edebiyatın temel kitaplarından sayılan romanı *Häutungen*'de ise artık kadının toplum içinde bir nesne olma durumundan kurtularak ilk kez kendi varlığını belirleyen bir özneye dönüşmesini vurgular Leyla Coşan.

Araştırmanın son bölümünde Türk edebiyatını inceleyen yazar önce Adalet Ağaoğlu'nun 70li yıllara ait iki romanını ele alır. *Ölmeye Yatmak* ve *Bir Düğün Gecesi*'nde Cumhuriyet dönemi Türk kadınının konumuna bakıldığında kadın üzerindeki toplum baskısının Almanca romanlardan farksız olduğunu saptar. Burada da kadının kimlik arayışıdır söz konusu olan. Sevgi Soysal, Pınar Kür, Füzuzan gibi yazarların kadını daha çok siyasal yaşantı içinde ele almasına karşılık Tezer Özlü Kral, kadının bireysel varoluşunu gerçekleştirmesinin savaşını veren bir yazardır.

Araştırmasında 68 olaylarının Almanya'da ve Türkiye'de edebiyata nasıl yansıdığı sorusundan hareket eden Leyla Coşan, bu yıllarda oluşan kadın edebiyatının sosyo-politik gelişmelerden nasıl etkilendiğini sorgular kitabında. Onu asıl ilgilendiren Alman ve Türk edebiyatında paralellikler/ayrılıklar aramaktır. Vardığı sonucu kısaca şu sözlerle özetler: “Sonuçta, Almanca edebiyatta kadın yazarların kadına özgü sorunları tartıştıklarını görüyoruz. Kadının ezilmesi, eğitimde ve evlilikte karşılaştığı haksızlıklar, kişiliğinin bastırılması, annelik yaşantısının yanı sıra cinselliği çoğu yazar da görülen temel konular arasında yer alıyor. Buna karşılık Türk kadın yazarlar yalnızca kadına özgü sorunları tartışmak yerine toplumsal olaylardan hareket ederek dönemin sosyo-politik gelişmelerini ve bunların kadının toplumdaki yerini nasıl etkilediğini sorguladıklarını görüyoruz. Bu gelişmeler ışığında hem siyasetle ilgilenen, hem de yeni bir toplum düzeninin oluşması için savaş veren bir kuşağın oluştuğunu görüyoruz. Bu durum, kadının kendi kimliğini aramasının yanı sıra, siyasi yaşamda erkeğin yanında güçlü bir

yer kazanmasına neden oluyor. Ama bu, kadının cinselliğini yitirmesi tehlikesini de birlikte getiriyor.

Çalışmalarında imagoloji ve kültür tarihi konularında yoğunlaşan Dr. Leyla Coşan bu kitabında da kapsamlı bir araştırma yaparak kadın konusunda her iki ülke edebiyatında aynı dönemde rastlanan farklılıkları/benzerlikleri araştırmıştır. Kitap derslerde yararlanılabileceği gibi konunun meraklılarının da ilgiyle okuyacakları bir çalışmadır.